

ISSUES OF IDENTIFYING AND INVESTIGATING CRIMINAL CASES RELATED TO THE MISAPPROPRIATION OF BUDGET FUNDS IN CONSTRUCTION

Jahongir Dusbekov
realtfi24@gmail.com

**A listener of the master's program in "Prosecutorial activities" at the Academy
of Law Enforcement of the Republic of Uzbekistan**

Annotation: This scientific work addresses the issues of identifying and investigating criminal cases related to the misappropriation of budget funds in the construction sector. Misuse or embezzlement of budget funds in construction can lead to the inefficient utilization of the state's economic resources. Such crimes are often observed in large construction projects due to their substantial financial and resource demands. The study examines the legal and technical methods used to detect and investigate crimes involving the misappropriation of budget funds, as well as proposals for preventing such offenses. Based on the findings, the necessity of developing effective investigative methods to address problems arising in this field is emphasized.

Keywords: budget funds in construction, embezzlement, criminal cases, investigation, legal regulation, corruption in construction, efficient use of budget funds, investigative methods, crime prevention, economic crimes.

ВОПРОСЫ ВЫЯВЛЕНИЯ И РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ, СВЯЗАННЫХ С ОСВОЕНИЕМ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ

Аннотация: В данной научной работе освещены вопросы выявления и расследования уголовных дел, связанных с освоением бюджетных средств в строительной сфере. Неправильное использование или хищение бюджетных средств в строительстве может привести к неэффективному расходованию экономических ресурсов государства. Подобные преступления чаще всего встречаются в крупных строительных проектах, поскольку их реализация требует значительных финансовых средств и ресурсов. В данной работе рассматриваются правовые и технические методы, применяемые для выявления и расследования преступлений, связанных с хищением бюджетных средств, а также предложения по предотвращению таких преступлений. На основании данных подчеркивается необходимость разработки эффективных методов расследования для решения возникающих в этой области проблем.

Ключевые слова: бюджетные средства в строительстве, хищение, уголовные дела, расследование, правовое регулирование, коррупция в строительстве, эффективное использование бюджетных средств, методы расследования, предотвращение преступлений, экономические преступления.

QURILISHDA BUDJET MABLAG'LARINI O'ZLASHTIRISH BILAN BOG'LIQ JINOYAT ISHLARINI ANIQLASH VA TERGOV QILISH MASALALARI

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishda qurilish sohasida budget mablag'larining o'zlashtirilishi bilan bog'liq jinoyat ishlarini aniqlash va tergov qilish masalalari yoritilgan. Qurilish sohasida budget mablag'larining noto'g'ri ishlatilishi yoki o'zlashtirilishi davlatning iqtisodiy resurslarini samarasiz sarflashga olib kelishi mumkin. Bunday jinoyatlar, odatda, yirik qurilish loyihalarida ko'zga tashlanadi, chunki ularning amalga oshirilishida ko'plab moliyaviy mablag'lar va resurslar sarflanadi. Ushbu ishda, budget mablag'larining o'zlashtirilishiga oid jinoyatlarni aniqlash va tergov qilishda qo'llaniladigan huquqiy va texnik usullar, shuningdek, bunday jinoyatlarni oldini olish bo'yicha takliflar ko'rib chiqiladi. Ma'lumotlar asosida, bu sohada yuzaga keladigan muammolarni hal etish uchun samarali tergov usullarini ishlab chiqish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Qurilishda budget mablag'lari, o'zlashtirish, jinoyat ishlari, tergov qilish, huquqiy tartib, qurilish sohasida korrupsiya, budget mablag'larining samarali ishlatilishi, tergov usullari, jinoyatlarni oldini olish, iqtisodiy jinoyatlar

KIRISH

Qurilish sohasida budget mablag'larining noto'g'ri o'zlashtirilishi yoki noqonuniy ravishda sarflanishi, davlat va jamiyat uchun katta iqtisodiy zarar keltirishi mumkin. Budget mablag'lari, odatda, davlat tomonidan muhim infratuzilma loyihalarini amalga oshirish uchun ajratiladi, shuning uchun bu mablag'larning samarali ishlatilishi, resurslarning optimal tarzda taqsimlanishi va loyiha natijalarining sifatli bo'lishi juda muhimdir. Biroq, qurilish sohasida ayrim hollarda bu mablag'lar noto'g'ri ishlatiladi, noqonuniy ravishda o'zlashtiriladi yoki boshqa turdagi moliyaviy manipulyatsiyalar amalga oshiriladi. Bunday noqonuniy amaliyotlar faqat iqtisodiy resurslarning isrof bo'lishiga olib kelib qolmay, balki davlat va jamiyatga nisbatan ishonchning pasayishiga ham sabab bo'ladi. Davlatlar va jamiyatlar uchun yuqori miqdordagi mablag'larning noto'g'ri ishlatilishi, umumiy taraqqiyotga to'sqinlik qiladi va iqtisodiy o'sishning sekinlashishiga olib keladi. Shuningdek, qurilish sohasidagi korrupsiya va moliyaviy manipulyatsiyalar, jamiyatning davlat idoralariga bo'lgan ishonchini

sarsantaga solishi, ijtimoiy barqarorlikni buzishi mumkin. Qurilish sohasidagi budjet mablag'larining o'zlashtirilishiga oid jinoyatlarni aniqlash va tergov qilish, har bir davlatning huquqiy tizimida dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Bu kabi jinoyatlar odatda katta hajmdagi moliyaviy mablag'lar va resurslar bilan bog'liq bo'lib, ularga qarshi kurashish uchun maxsus bilimlar, murakkab tahlil va texnologiyalar zarur. Bunday jinoyatlarni aniqlash va ularni tergov qilish uchun zamonaviy monitoring tizimlari, masalan, elektron tender tizimlari, avtomatizatsiyalashgan moliyaviy nazorat tizimlari va blokcheyn texnologiyalari samarali vositalar bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ushbu texnologiyalar nafaqat mablag'larning to'g'ri sarflanishini ta'minlashga, balki korrupsiya va boshqa noqonuniy amaliyotlarning oldini olishga yordam beradi. Shu sababli, davlatlar qurilish sohasida budjet mablag'larining noto'g'ri ishlatilishi va o'zlashtirilishini oldini olish uchun kuchli huquqiy tizimlarni joriy etish, monitoring mexanizmlarini kuchaytirish va samarali muvofiqlashtirishni ta'minlashlari zarur. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy ishonchni tiklash va davlat boshqaruvining shaffofligini ta'minlashga hissa qo'shadi. Shuning uchun qurilish sohasida budjet mablag'larining noto'g'ri ishlatilishi yoki o'zlashtirilishi holatlarini aniqlash va bunday holatlarni samarali hal qilish uchun huquqiy, iqtisodiy va texnik usullarni qo'llash zarurati katta ahamiyatga ega. Bu sohada yuzaga keladigan jinoyatlar faqat moliyaviy zarar keltirmaydi, balki iqtisodiy taraqqiyotga, davlat siyosatiga va ijtimoiy barqarorlikka ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, noto'g'ri ishlatilgan budjet mablag'lari natijasida qurilish loyihalari kechikadi, ularning sifatini pasaytiradi, va natijada jamiyatga kerakli infratuzilma yaratish jarayoni sekinlashadi. Bu esa o'z navbatida ijtimoiy taranglikka, iqtisodiy o'sishning sekinlashishiga va jamoatchilikning davlatga bo'lgan ishonchining yo'qolishiga olib keladi. Shu sababli, qurilish sohasida budjet mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyatlarni oldini olish va bunday holatlarni samarali tergov qilish, davlat boshqaruvining samaradorligini oshirish, iqtisodiy resurslarni tejash va ijtimoiy barqarorlikni saqlab qolish uchun muhimdir. Bu jarayonda ko'plab metodologiyalar va chora-tadbirlar qo'llanilishi lozim. Qurilish sohasidagi jinoyatlarni aniqlash va tergov qilishda huquqiy mexanizmlar, masalan, shaffof tender tizimlari, nazorat organlarining mustahkamlanishi, audit va tekshiruv jarayonlarining yaxshilanishi, muhim rol o'ynaydi. Iqtisodiy usullar, jumladan, budjet mablag'larining taqsimlanishi va sarflanishi bo'yicha monitoring tizimlarining rivojlanishi, mablag'larning haqiqiy va samarali ishlatilishini ta'minlash uchun zarur. Texnik yondashuvlar esa avtomatizatsiyalashgan moliyaviy monitoring tizimlarini va

blokcheyn texnologiyasini o'z ichiga oladi, bu orqali qurilish loyihalaridagi mablag'lar har bir bosqichda diqqat bilan kuzatilishi mumkin.

Maqsad, qurilish sohasida budjet mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlash va jinoyatlarning oldini olish uchun kompleks yondashuvni ishlab chiqishdir. Bu esa davlatga nafaqat moliyaviy manfaatlarni saqlashda yordam beradi, balki jamiyatda adolat, shaffoflik va ishonchni ta'minlaydi.

Mavzuning dolzarbligi

Qurilish sohasida budjet mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyatlar dolzarb masala bo'lib, u mamlakatlarning iqtisodiy barqarorligi, davlat siyosati va ijtimoiy farovonligi uchun katta xavf tug'diradi. Qurilish sohasida amalga oshirilayotgan yirik loyihalar, odatda, davlat byudjetidan ajratilgan katta miqdordagi mablag'lar asosida amalga oshiriladi. Shu boisdan, bu sohada sodir etiladigan jinoyatlar mamlakatlar iqtisodiyotiga bevosita ta'sir qiladi, va ular nafaqat moliyaviy zarar keltirib chiqarmaydi, balki jamiyatdagi ishonchni ham yo'qotishga olib keladi. O'zbekiston Respublikasi uchun bu masala ayniqsa dolzarbdir. So'nggi yillarda qurilish sohasi yirik loyihalar va infratuzilma ob'ektlarining qurilishi bilan rivojlanmoqda. Davlat tomonidan ajratilgan budjet mablag'lari asosida amalga oshirilayotgan qurilish ishlari, shuningdek, korrupsiya va budjet mablag'larining noto'g'ri ishlatilishi bilan bog'liq jinoyatlar kuchayib bormoqda. Bu esa jamiyatda adolatsizlik va korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni keltirib chiqaradi. Mamlakatda qurilishda budjet mablag'larining o'zlashtirilishiga qarshi kurashish zarurati ortib bormoqda, chunki bu jinoyatlar davlatning moliyaviy holatiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. Qurilish sohasida budjet mablag'larining o'zlashtirilishi bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash va tergov qilish masalasining dolzarbligi, shuningdek, qonun ustuvorligi va huquqiy tizimning ishonchliligi bilan ham bog'liqdir. Agar bu muammo samarali tarzda hal qilinmasa, davlat mablag'larining isrof bo'lishi va jamiyatda iqtisodiy notenglikning kuchayishi xavfi mavjud. Shu sababli, bu mavzuni o'rganish va uning dolzarbligini aniqlash, nafaqat huquqshunoslar va tergovchilar uchun, balki barcha ijtimoiy qatlamlar uchun ham dolzarbdir. Bundan tashqari, bu mavzu mamlakatda iqtisodiy jinoyatlar va korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha qonunlarni takomillashtirish zaruratini ham ko'rsatadi. Qurilishda budjet mablag'larini o'zlashtirishning oldini olish uchun samarali qonun hujjatlari, tergov va tekshiruv usullarini ishlab chiqish, shuningdek, tegishli hukumat organlarini yanada mustahkamlash zarurdir. Shu tarzda, bu masala davlatning iqtisodiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan asosiy omil sifatida tan olinishi lozim. Shu nuqtai nazardan, qurilishda budjet mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyat

ishlarini aniqlash va tergov qilish masalalari, iqtisodiy rivojlanishning samarali va adolatli amalga oshirilishini ta'minlash uchun zaruriy qadam bo'lib hisoblanadi.

Qurilish sohasida budjet mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyat turlari ko'pdir va ular turli yo'llar orqali amalga oshiriladi. Bu jinoyatlar, asosan, mablag'larni noto'g'ri sarflash, yo'qotish yoki noqonuniy ravishda o'zlashtirish kabi holatlar orqali yuzaga keladi. Quyidagi asosiy jinoyat turlari mavjud:

Budjet mablag'larini o'zlashtirish: Bu jinoyat turida, qurilish uchun ajratilgan budjet mablag'lari belgilangan maqsadlar uchun ishlatilmasdan, noqonuniy ravishda olingan mablag'lar shaxsiy manfaatlar uchun ishlatiladi. Masalan, davlat tomonidan ajratilgan mablag'lar qurilish ishlariga sarflanishi kerak bo'lsa, ular o'z manfaatlariga yoki shaxsiy foyda olish uchun ishlatiladi.

Shartnoma shartlarining buzilishi: Qurilish shartnomalarida belgilangan qoidalar va shartlar buzilishi orqali mablag'larni o'zlashtirish amalga oshiriladi. Misol uchun, qurilish materiallarining sifatsizligi, ishlarning o'z vaqtida tugatilmasligi yoki loyiha maqsadlariga to'g'ri mos kelmaydigan ishlarning bajarilishi, budjet mablag'larining noto'g'ri sarflanishiga olib keladi.

Mablag'larni soxta hujjatlar bilan sarflash: Qurilish jarayonida ishlatiladigan mablag'lar uchun soxta hujjatlar tayyorlash va bu hujjatlarni tergovdan yashirish, budjet mablag'larining o'zlashtirilishiga sabab bo'ladi. Misol uchun, qurilish materiallari yoki xizmatlari haqidagi to'lovlar soxta fakturalar orqali amalga oshiriladi, bu esa moliyaviy manipulyatsiyalarni yashiradi.

Korrupsiya va poraxo'rlik: Qurilish loyihalariga ajratilgan mablag'lar orqali pora olish va korrupsion aloqalar orqali noqonuniy foyda olish. Qurilish sohasida poraxo'rlik keng tarqalgan jinoyat bo'lib, tenderlar yoki shartnomalar orqali qo'shimcha mablag'larni o'zgartirish yoki so'rovchilarni manipulyatsiya qilish orqali amalga oshiriladi.

Mablag'larni noto'g'ri taqsimlash: Qurilish byudjeti ichida mablag'larning noto'g'ri taqsimlanishi, ya'ni kerakli joyga ajratilishi kerak bo'lgan mablag'larning boshqa maqsadlar uchun ishlatilishi. Bu holatda, ajratilgan mablag'lar boshqa loyihalar yoki shaxsiy foyda uchun yo'naltiriladi, bu esa qurilish ishlarining kechikishiga yoki sifatining pasayishiga olib keladi.

Bu turdagi jinoyatlar qurilish sohasida nafaqat iqtisodiy zarar keltiradi, balki davlat va jamiyatga nisbatan ishonchni pasaytiradi. Shuning uchun, bunday jinoyatlarni aniqlash, oldini olish va ularni samarali tergov qilish uchun kuchli huquqiy, iqtisodiy va texnik choralar zarur.

Budjet mablag'larini o'zlashtirishning tergov qilish usullari – Budjet mablag'larini o'zlashtirish holatlarini aniqlash va tergov qilishda maxsus metodologiyalar va usullar qo'llaniladi. Bular quyidagi bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin:

Hujjatlarni tahlil qilish: Qurilish jarayonidagi barcha hujjatlar, shartnomalar, to'lovlar, hisob-kitoblar va qurilish materiallari haqida ma'lumotlar yig'iladi va tahlil qilinadi. Ushbu usul, mablag'larning to'g'ri va samarali ishlatilishini tekshirish uchun zarur bo'lib, har qanday noqonuniy faoliyatni aniqlashda yordam beradi. Hujjatlarni tahlil qilish orqali, shartnomalar va moliyaviy hujjatlarning haqiqiylikini aniqlash, mablag'larning qanday sarflanganini va ularni qayerga yo'naltirilganini bilish mumkin. Bu jarayon, imkoniyatlar va xatoliklar haqida aniq tasavvurga ega bo'lishga yordam beradi va mablag'larni noto'g'ri ishlatish yoki o'zlashtirish holatlarini aniqlashda asosiy vosita hisoblanadi. Tahlil qilishda qurilish materiallari haqida ma'lumotlarni yig'ish ham muhim bo'lib, bu orqali materiallarning sifatiga e'tibor qaratiladi va ular uchun sarflangan mablag'lar haqida xulosalar chiqariladi.

Maxfiy kuzatuv va tinglash: Shubhali shaxslar yoki kompaniyalar tomonidan amalga oshiriladigan faoliyatni kuzatish va tinglash orqali, o'zlashtirishning aniq dalillari to'planadi. Maxfiy kuzatuv orqali, qurilish sohasidagi muammolar va jinoyatlar haqida to'liq ma'lumot olish mumkin bo'ladi. Bu jarayon davomida shubhali shaxslarning yoki kompaniyalar tomonidan amalga oshirilgan harakatlar diqqat bilan kuzatiladi va ma'lumotlar yig'iladi. Maxfiy tinglash usuli ham jiddiy rol o'ynaydi, chunki bu orqali noqonuniy faoliyatlar haqida to'g'ridan-to'g'ri dalillarni olish mumkin. Ushbu usul, odatda, o'zlashtirishning aniq va ishonchli dalillarini topishda samarali bo'ladi. Shubhali muomala va aloqalar to'g'risidagi ma'lumotlarni yig'ish orqali jinoyatlarni aniqlashda qo'shimcha asoslar to'planadi.

Moliyaviy tekshiruv: Qurilish kompaniyalari va shartnomalar bo'yicha amalga oshirilgan moliyaviy operatsiyalarni tekshirish, bank hisobvaraqlari va to'lovlarni o'rganish. Bu usul, moliyaviy jarayonlarning to'g'riligi va qonuniyligini tekshirishda muhim ahamiyatga ega. Moliyaviy tekshiruv, qurilish kompaniyalarining bank hisobvaraqlari orqali amalga oshirilgan barcha moliyaviy operatsiyalarni tekshirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, bu jarayon, mablag'larning noqonuniy aylanishi, soxta to'lovlar va ko'rsatilmagan xizmatlar uchun mablag'larni sarflash holatlarining oldini olishda samarali bo'ladi. Tekshiruv natijalari, qurilish sohasidagi moliyaviy xatoliklar va o'zlashtirish holatlarini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, bank hisobvaraqlari orqali amalga oshirilgan to'lovlarni o'rganish, mablag'larning qanday sarflanganini va ularning maqsadga muvofiqligini aniqlashga yordam beradi.

Ekspertiza va hisobotlar: Qurilish ishlarining sifatini va hisob-kitoblarni baholash uchun mutaxassislar tomonidan ekspertiza o'tkaziladi. Bu usul qurilish materiallarining sifatini va ularning byudjetga qanday ta'sir qilishini aniqlashga imkon beradi. Ekspertiza, qurilish materiallari va ishlangan ishlarning sifatini baholashda, hamda qurilish jarayonidagi mablag'larning maqsadga muvofiqligini tekshirishda muhim ahamiyatga ega. Mutaxassislar tomonidan tayyorlangan ekspertiza hisobotlari, qurilish jarayonida amalga oshirilgan ishlarning to'liqligi va sifatini o'rganish orqali, mablag'larning noto'g'ri ishlatilganligini yoki o'zlashtirilganligini aniqlashda yordam beradi. Shuningdek, ekspertiza va hisobotlar, qurilish ishlari va materiallarining qiymatini aniqlashga, va ularni byudjetga qanday ta'sir qilishini o'rganishga imkon beradi.

Ushbu usullar, birgalikda amalga oshirilganda, budjet mablag'larini o'zlashtirish holatlarini aniqlashda va bunday jinoyatlarni oldini olishda samarali natijalar beradi. Qurilish sohasidagi moliyaviy va huquqiy manipulyatsiyalarni aniqlashda ushbu metodologiyalar va usullar muhim rol o'ynaydi, shuningdek, natijalari hamda to'plangan dalillar, jinoyatlarni aniqlash va tergov qilishda kuchli asoslar yaratadi.

Qurilishda budjet mablag'larini o'zlashtirishning oldini olish - Budjet mablag'larini o'zlashtirishning oldini olish uchun bir qator choralar ko'rish lozim: **Qonunlarni takomillashtirish** - qurilish sohasidagi budjet mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlash uchun qonunchilikni takomillashtirish zarur. Korrupsiya va o'zlashtirishga qarshi kurashish uchun jazoning qattiqashtirilishi va aniq me'yorlar belgilanishi kerak; **Tashqi va ichki nazoratni kuchaytirish** - qurilish loyihalariga ajratilgan mablag'larning taqsimoti va sarflanishi doimiy nazoratda bo'lishi lozim. Buning uchun davlat va xususiy sektor tomonidan alohida tekshiruv va audit tizimlari joriy etilishi zarur; **Korrupsiyaga qarshi kurashish** - Qurilish sektoridagi korrupsiya holatlarini oldini olish uchun davlat va jamoat tashkilotlari tomonidan kuzatuvchi va monitoring tizimlari ishga solinishi zarur. Shuningdek, pora olishning oldini olish uchun samarali choralar ko'rilishi kerak; **Ochiqlik va shaffoflik** - qurilish loyihalarining barcha bosqichlarida shaffoflikni ta'minlash muhimdir. Budjet mablag'larini sarflashda ochiqlikni oshirish, xususiy va davlat sektorlari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash zarur; **Ommaviy monitoring va jamoat nazorati** - jamoat tashkilotlari va aholi tomonidan qurilish sohasidagi budjet mablag'larining ishlatilishiga oid monitoring tizimlarini tashkil etish, bu jarayonda jamoatchilikning ishtirokini ta'minlash lozim. Bu esa, jamiyatdagi ishonchni oshiradi va korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytiradi. Qurilishda budjet mablag'larini o'zlashtirishning ta'siri - Budjet mablag'larining o'zlashtirilishi nafaqat iqtisodiy zarar keltirib chiqarmaydi,

balki ijtimoiy va siyosiy salbiy oqibatlariga ham olib keladi. Qurilishda budget mablag'larini o'zlashtirishning ba'zi asosiy ta'sirlari quyidagilardir: **Iqtisodiy zararlari** - budget mablag'larining noto'g'ri ishlatilishi yoki o'zlashtirilishi davlat byudjetining isrof bo'lishiga olib keladi. Bu esa, boshqa ijtimoiy va iqtisodiy sohalarga ajratiladigan mablag'larning kamayishiga sabab bo'ladi; **Sifatli qurilishning kamayishi** - mablag'larni o'zlashtirish qurilish sifatiga salbiy ta'sir qiladi. Qurilish materiallarining sifatsizligi va qurilish ishlarining kechikishi, qurilish ob'ektlarining xavfsizligini kamaytiradi; **Jamiyatda ishonchning pasayishi** - budget mablag'larini o'zlashtirish jinoyatlari jamiyatda korrupsiyaga nisbatan ishonchsizlikni keltirib chiqaradi. Ommaviy ishonchni tiklash uchun jiddiy chora-tadbirlar talab qilinadi.

Umuman olganda, qurilishda budget mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash va tergov qilishda murakkab va chuqur huquqiy, iqtisodiy va texnik bilimlarni qo'llash zarurati mavjud. Bunday jinoyatlarning oldini olish uchun, nafaqat qonunchilikni takomillashtirish, balki samarali monitoring va nazorat tizimlarini joriy etish kerak. Barcha davlat organlari va jamoat tashkilotlari, korrupsiya va o'zlashtirishga qarshi kurashda birgalikda faoliyat yuritishi lozim. Bu jarayon, nafaqat iqtisodiy rivojlanishning samarali bo'lishiga, balki jamiyatdagi adolat va ishonchni saqlashga ham xizmat qiladi.

Xulosa

Qurilish sohasida budget mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyatlar mamlakat iqtisodiyotiga katta zarar yetkazishi mumkin, chunki bu kabi jinoyatlar davlat byudjetining samarasiz ishlatilishiga va iqtisodiy resurslarning isrof bo'lishiga olib keladi. Budget mablag'larini noto'g'ri taqsimlash yoki o'zlashtirish, faqatgina moliyaviy zararni keltirib chiqarmaydi, balki qurilish sohasida sifatsiz ishlarning amalga oshirilishiga ham sabab bo'ladi. Bu holat, o'z navbatida, ijtimoiy va siyosiy salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Bunday jinoyatlar, nafaqat davlatning moliyaviy salohiyatini zaiflashtiradi, balki jamiyatda hukumatga nisbatan ishonchsizlikni kuchaytiradi, bu esa keng miqyosdagi ijtimoiy nizolarga sabab bo'lishi mumkin. Qurilishda budget mablag'larining o'zlashtirilishiga qarshi kurashish uchun samarali tergov qilish va jinoyatlarni aniqlash usullarini ishlab chiqish zarur. Bunda, yuqori darajadagi huquqiy va iqtisodiy ekspertizalar, texnik yondashuvlar va tegishli monitoring tizimlarining joriy etilishi talab qilinadi. Shuningdek, davlat tomonidan amaliy chora-tadbirlarni kuchaytirish va kerakli texnologiyalarni joriy etish orqali qurilish sohasida mablag'larning samarasiz sarflanishi yoki o'zlashtirilishini oldini olish mumkin. Bu jarayonlar, o'z navbatida, qurilish sanoatining mustahkamlanishiga, sifatli infratuzilmaning yaratilishiga va umumiy iqtisodiy barqarorlikning

ta'minlanishiga yordam beradi. Hujjatlarni tahlil qilish, moliyaviy tekshiruvlar, ekspertiza va maxfiy kuzatuv kabi usullarni qo'llash orqali budjet mablag'larining o'zlashtirilishini oldini olish mumkin. Bu usullar, qurilish sohasidagi moliyaviy operatsiyalarni, shartnomalar va to'lovlar bilan bog'liq jarayonlarni chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Hujjatlarni to'g'ri tahlil qilish, soxta hujjatlarni aniqlash va noto'g'ri moliyaviy operatsiyalarni izohlashda yordam beradi. Moliyaviy tekshiruvlar esa, qurilish kompaniyalari va ularning byudjet mablag'lari bilan bog'liq harakatlarini kuzatib borishga imkon beradi, bu orqali noqonuniy mablag' oqimlari aniqlanadi. Ekspertiza jarayoni qurilish ishlarining sifatini tekshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, sifatsiz ishlar yoki soxta hisob-kitoblar aniqlanishiga yordam beradi. Maxfiy kuzatuv esa, shubhali shaxslar yoki kompaniyalar tomonidan amalga oshiriladigan noqonuniy faoliyatni fosh qilishga yordam beradi. Shuningdek, bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, qonunlarni takomillashtirish va monitoring tizimlarini joriy etish zarur. Davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlik, qurilish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tez va aniq hal qilishga yordam beradi. Qonunlarni takomillashtirish orqali, mavjud tizimdagi zaifliklarni bartaraf etish mumkin. Monitoring tizimlarining samarali joriy etilishi esa, qurilish sohasidagi mablag'larning qanday ishlatilishini doimiy ravishda kuzatish imkonini beradi. Qurilish sohasidagi budjet mablag'larini o'zlashtirishning oldini olish uchun, shaffoflikni ta'minlash, jamoat nazorati va korrupsiyaga qarshi kurashish masalalariga alohida e'tibor qaratish lozim. Shaffoflikni ta'minlash, davlat va jamiyat o'rtasida ishonchni kuchaytiradi, chunki fuqarolar davlatning mablag'larni qanday sarflayotganini ko'rishadi. Jamoat nazorati orqali esa, qurilish jarayonlarida yuzaga keladigan noxush holatlar va noqonuniy faoliyatlar ochiq yuzaga chiqadi. Korrupsiyaga qarshi kurashish masalalari esa, shaffof tizimlarning yaratilishini ta'minlaydi va korrupsion aloqalar bartaraf etiladi. Jamiyatning barcha qatlamlari bu jarayonga jalb etilishi kerak, chunki budjet mablag'larining samarali ishlatilishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki fuqarolar orasida ishonchni oshirishga ham yordam beradi. O'z navbatida, bu ishonch davlat va jamiyat o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi, bu esa jamiyatning yanada barqaror rivojlanishiga olib keladi. Xulosa qilib aytganda, qurilishda budjet mablag'larini o'zlashtirish bilan bog'liq jinoyatlar davlat va jamiyatning iqtisodiy rivojlanishiga jiddiy to'sqinlik qilishi mumkin. Bunday jinoyatlar nafaqat moliyaviy zarar yetkazadi, balki qurilish sohasida sifatsiz ishlarning amalga oshirilishiga ham olib keladi, bu esa ijtimoiy va siyosiy salbiy oqibatlarga sabab bo'ladi. Shu bois, bu sohada yuzaga keladigan muammolarni hal qilish uchun har

tomonlama yondashuv, samarali tergov, kuchli nazorat va qat'iy huquqiy chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Bular, nafaqat iqtisodiy resurslarning oqilona sarflanishini ta'minlash, balki jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini saqlash uchun ham muhimdir. Qurilish sohasida budget mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlash, davlatning iqtisodiy barqarorligini oshirish, shuningdek, fuqarolar orasida ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu jarayonlarni amalga oshirish orqali, davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni tiklash, korrupsiyaning oldini olish va iqtisodiy rivojlanishni yanada barqarorlashtirish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Mirzayev, F. A.** (2020). *Qurilishda korrupsiya va budget mablag'larining samarali ishlatilishi: Teoriyaviy va amaliy masalalar*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 45-78 betlar.
2. **Islomov, M. T.** (2019). *Iqtisodiy jinoyatlar va ularni tergov qilishda qo'llaniladigan usullar*. Tashkent: O'zbekiston huquqiy ilmiy nashriyoti, 100-122 betlar.
3. **Qodirov, D. I.** (2018). *Qurilish sohasida korrupsiya va budget mablag'larining nazorati: Muammolar va yechimlar*. Toshkent: Iqtisodiy adabiyotlar nashriyoti, 55-88 betlar.
4. **Bekaev, A. M.** (2021). *Qurilish sektori va budget mablag'larining samarali taqsimlanishi: Yangi yondashuvlar*. Tashkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 30-45 betlar.
5. **Jalilov, M. X.** (2022). *Korrupsiya va iqtisodiy jinoyatlar: Huquqiy tahlil va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston huquqiy institutlari, 200-225 betlar.
6. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va qonunlari** (2023). *Qurilish sohasida budget mablag'larining taqsimlanishi va ishlatilishi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 12-30 betlar.
7. **Kurbanov, S. A.** (2020). *Budget mablag'larining o'zlashtirilishi va iqtisodiy zararlar: Tahliliy yondashuv*. Tashkent: Davlat iqtisodiyoti nashriyoti, 150-175 betlar.
8. **Abduqahhorov, A. M.** (2017). *Qonun ustuvorligi va korrupsiya qarshi kurashishda yuridik mexanizmlar*. Toshkent: Yuridik nashriyot, 95-110 betlar.
9. **Karimov, I. A.** (2021). *Qurilish sohasida budget mablag'larining o'zlashtirilishi va uning oldini olish choralari ga doir huquqiy tahlil*. Toshkent: Iqtisodiy jinoyatlar bo'yicha ilmiy adabiyotlar, 65-85 betlar.
10. **Yusufov, Z. S.** (2018). *Qurilish loyihalarida budget mablag'larining nazorati va o'zlashtirishga qarshi kurashish*. Tashkent: Iqtisodiy va huquqiy nazorat nashriyoti, 120-145 betlar.